

11. OBRAZ BOŻEGO PIĘKNA ODTWORZONY PRZEZ CZŁOWIEKA

Cele katechetyczne

- Ukazanie sztuki jako wyrazu twórczego działania człowieka ukazującego piękno Boga.
- Kształtowanie wrażliwości na piękno świata i natury.

Treści

Piękno świata i natury jako obraz Bożego piękna.

Sztuka wyrazem twórczego działania człowieka.

Sztuka i kicz.

Tekst biblijny: Mdr 13,1-5, Ps 104.

Wymagania

Uczeń:

- wskazuje, że piękno świata i natury jest obrazem Bożego piękna,
- podaje prawdę, że przez świat przyrody Bóg objawia się człowiekowi,
- wyjaśnia, że twórczość człowieka może być odtworzeniem Bożego piękna,
- wyjaśnia, że by tworzyć dzieła sztuki, człowiek musi najpierw odkryć Boże piękno,
- omawia cechy charakterystyczne dla sztuki i kiczu,
- wartościuje odpowiednio sztukę i kicz, piękno i brzydotę (A.10.2),
- podaje przykłady dzieł sztuki ukazujące sacrum,
- podaje przykłady kiczu świeckiego i religijnego,
- wskazuje dzieła sztuki sakralnej w najbliższym środowisku.

Postawy

Uczeń:

- kształtuje w sobie postawę wrażliwości na piękno świata i natury, widzi w tym obraz Bożego piękna (A.10.a),
- troszczy się o piękno w swoim otoczeniu (A.10.b).

Metody, techniki i formy: pokaz slajdów, rozmowa kierowana, uzupełnianie myśli autora, analiza tekstu, prezentacja dzieł sztuki i utworów muzycznych, śpiew, medytacja rzeźby, wysłuchanie utworu, uzupełnianie tekstu modlitwy, praca w parach.

Środki dydaktyczne: karta pracy z tekstem Mdr 13,1-5 oraz Ps 104 dla każdego ucznia, slajdy (zdjęcia: bałagan, porządek, piękno przyrody, elektroniczna płytka drukowana, łańcuch DNA, dzieła malarskie i rzeźbie z różnych epok, kicz świecki i religijny, „Pieta” Michała Anioła), utwory muzyczne różnych epok.

PLAN KONSPEKTU

I. #Szukam prawdy o Autorze Biblii

1. Czym jest piękno? – pokaz slajdów (*teczka pomocy*), rozmowa kierowana.
2. Piękno stworzenia i rozum człowieka – pokaz slajdów (*teczka pomocy*), rozmowa kierowana.

II. #Zdobywam zapewnienie, że piękno jest po to, aby zachwycalo

1. Piękno stworzenia mówi o jego Stwórcy – uzupełnianie myśli autora (*teczka pomocy, podręcznik*), praca w parach.
2. Rozum na drodze do poznania Boga – analiza tekstu (Youcat p. 4 – *teczka pomocy*), rozmowa kierowana.
3. Człowiek tworzy piękno przez wieki – prezentacja dzieł sztuki i utworów muzycznych (*slajd – teczka pomocy, Internet*).
4. Jesteśmy piękni Twoim pięknem – śpiew.
5. Kicz i sztuka – pokaz slajdów (*teczka pomocy*), rozmowa kierowana.

III. #Zostaję ubogacony i działam

1. Odkrywam Boga w sztuce – medytacja rzeźby (*slajd – teczka pomocy*), wysłuchanie utworu (*Internet*).
2. Chcę uwielbiać Boga za piękno – uzupełnianie tekstu modlitwy (*teczka pomocy*), praca w parach.
3. Uwielbiam Boga w pięknie świata – modlitwa.

Praca domowa (*podręcznik*)

KONSPEKT

I. SZUKAM TEGO, CO WAŻNE

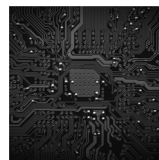
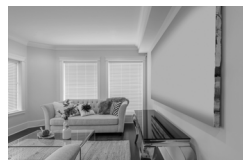
1. Modlitwa

Piosenka „Tyle dobrego” (pierwsza zwrotka i refren).

2. Czym jest piękno? – pokaz slajdów, rozmowa kierowana

K. wyświetla na slajdach zdjęcia pokojów, w których jest bałagan i porządek, pięknego i zaniedbanego ogrodu oraz elektronicznej płytki drukowanej (teczka pomocy) i stawia pytanie:

- Co możemy powiedzieć o właścicielach tych miejsc (twórcy tego przedmiotu)?

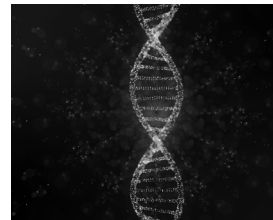
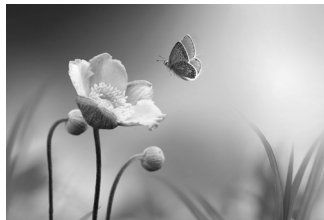
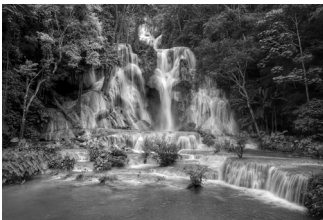
K. podsumowuje:

Widok harmonii, proporcji i logiki wzbudza w nas pozytywne odczucia estetyczne. Wprawdzie sprawa gustu jest indywidualna, ale zdecydowanie wolimy przebywać w czystym pokoju, pięknym ogrodzie i chcemy, by nasz komputer działał, niż mieć wokół siebie bałagan i sprzęt, który jest bezużyteczny. To, jak organizujemy przestrzeń wokół siebie, dużo mówi o nas samych, o naszym poczuciu estetyki i piękna.

3. Piękno stworzenia i rozum człowieka – pokaz slajdów, rozmowa kierowana

K. wyświetla kolejne slajdy z przyrodą oraz kodu DNA (teczka pomocy) i pyta:

- Co możemy powiedzieć o Autorze tych dzieł?
- W czym wyraża się ich piękno?
- W czym wyrażają mądrość Stwórcy?

Nie mamy wątpliwości, że twórcą tych dzieł nie jest człowiek. Cechują je proporcje, harmonia i logika w najwyższej postaci.

Pan Bóg objawia się ludziom nie tylko za pomocą niezwykłych znaków, które zakładały zawieszenie praw natury, jak możliwość przejścia przez Morze Czerwone – było to tzw. objawienia nadnaturalne. Objawia się również za pomocą dzieł natury. Taki sposób objawienia nazywamy naturalnym, gdyż nie powoduje on zawieszenia praw wpisanych w naturę (jak to ma miejsce w przypadku cudów).

II. ROZWAŻAM I ZDOBYWAM

1. Piękno stworzenia mówi o jego Stwórcy – uzupełnianie myśli autora, praca w parach

K. rozdaje wszystkim uczniom kartę pracy z tekstem Mdr 13,1-5 (teczka pomocy). Ich zadaniem jest uzupełnić w parach teksty według własnego pomysłu. Po ok. 4 minutach uczniowie przedstawiają efekty swojej pracy, a K. czyta oryginalny tekst (podręcznik). Uczniowie porównują, jak odgadli myśl autora.

Głupi z natury są wszyscy ludzie, którzy .....;
z dóbr widzialnych nie zdołali poznać .....
patrząc na dzieła, ...
lecz ogień, wiatr, powietrze chyże,
gwiazdy dokoła, rwącą wodę

lub światła niebieskie uznali za .....
Jeśli urzeczeni ich pięknem wzięli je za bóstwa –
winni byli poznać, ...
stworzył je bowiem .....;
a jeśli ich moc i działanie wprawiły ich w podziw –
winni byli z nich poznać, o ile jest potężniejszy .....
Bo z wielkości i piękna stworzeń

poznaje się przez ..... (Mdr 13,1-5)

K. podsumowuje:

Autor Księgi Mądrości zwraca uwagę, że piękno natury mówi o wielkości Boga, który stworzył świat. Stwierdza, że człowiek, patrząc na otaczający go świat, może rozpoznać w nim dzieło Boga. Określa go mianem „Twórcy piękności”. To Bóg jest źródłem piękna, którego pragnienie zaszczepia także w nas.

2. Rozum na drodze do poznania Boga – analiza tekstu, rozmowa kierowana

K. wyświetla na slajdzie tekst Youcat, p. 4 (teczka pomocy) i prowadzi rozmowę:

„Ludzki rozum może w sposób pewny poznać Boga.

Świat nie może mieć swego początku i swego celu w sobie samym. We wszystkim, co istnieje, jest coś więcej aniżeli to, co się widzi. Porządek, piękno i rozwój świata wskazują poza siebie i na Boga. Każdy człowiek jest otwarty na dobro, piękno i prawdę. Słyszy w swoim wnętrzu głos sumienia, który skłania go ku temu, co dobre, i ostrzega przed złem. Ten, kto kierując się rozsądkiem, podąża tym śladem, znajdzie Boga”.

(Youcat, p. 4)

- Co jest w stanie poznać ludzki rozum?
- Na co wskazują: porządek, piękno i rozwój świata?
- Na co jest otwarty człowiek?
- Kiedy człowiek jest w stanie znaleźć Boga?

Przebywając na łonie natury, podziwiając piękno i harmonię krajobrazu, kwiatów, zwierząt czy zachwycając się niesamowitą logiką praw natury zapisaną w genach każdej istoty żywej, MUSIMY przyznać, że nie powstały one samorzutnie, ale że jest KTOŚ, kto to wszystko stworzył. Cała przyroda, na czele z człowiekiem, nosi w sobie blask piękna samego Boga. Pan Bóg wyposażył nas w rozum, który przez odkrywanie praw natury może nas do Niego doprowadzić.

3. Człowiek tworzy piękno przez wieki – prezentacja dzieł sztuki i utworów muzycznych

Stworzeni na Boży obraz i podobieństwo (Rdz 1,27), naśladujemy Boga w Jego dziele stwórczym. Nie potrafimy co prawda tworzyć jak Bóg z niczego (*ex nihilo*), jednak korzystając z tego, co On nam dał, i ze swojej kreatywności, wykonujemy piękne rzeczy, które mogą oddziaływać na nas samych i na innych. Dowodem są liczne dzieła sztuki, które powstawały w minionych epokach i po-

wstają nadal. Szczególną wartość mają te, które są inspirowane Biblią i wyrażają wiarę ich twórców. W ich przypadku mówimy o sztuce chrześcijańskiej, która wskazuje odbiorcy na Boga. Jej odmiana sakralna jest związana zazwyczaj (nie zawsze) z wystrojem świątyni czy oprawą liturgii.

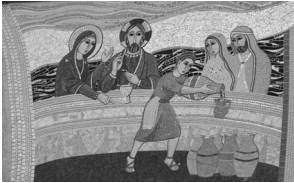
Prześledzimy teraz, jakie kanony piękna obowiązywały w sztuce chrześcijańskiej i sakralnej w poprzednich epokach historycznych.

K. w zależności od czasu, jakim dysponuje, wyświetla wszystkie lub wybrane obrazy (teczka pomocy) i jeśli to możliwe odtwarza fragmenty utworów.

Rzeźba

Średniowiecze	Odrodzenie	Barok	Oświecenie
			
<i>Madonna z Krużlowej (ok. 1410 r.) autor nieznan</i>	<i>Michał Anioł Pieta watykańska</i>	<i>Juan Martínez Montañés, Św. Jan Chrzciciel</i>	<i>Jan Jerzy Pinzel Ukrzyżowanie</i>

Obraz

Średniowiecze	Odrodzenie	Barok
		
<i>Andriej Rublow Chrystus Zbawiciel</i>	<i>Leonardo da Vinci Ostatnia wieczerza</i>	<i>P. Rubens Wniebowzięcie NMP</i>
Romantyzm	2. poł. XIX i XX w.	XXI w.
		
<i>Francisco Goya Narodziny Maryi</i>	<i>Stanisław Wyspiański Bóg Ojciec</i>	<i>Marko Iwan Rupnik Cud w Kanie (centrum Jana Pawła)</i>

Muzyka

Średniowiecze	Odrodzenie	Barok	Oświecenie
<i>Bogurodzica</i> (np. ze strony: < https://www.youtube.com/watch?v=ziCfs5tES_Y >, dostęp: 19.02.2020)	M. Gomółka <i>Pomni, Panie, Dawida (Ps 132)</i> (np. ze strony: < https://www.youtube.com/watch?v=A-ion_tq8-bY >, dostęp: 19.02.2020)	G.F. Handel <i>Mesjasz. Alleluja</i> (np. ze strony: < https://www.youtube.com/watch?v=SZx_oyeN_vI >, dostęp: 19.02.2020)	J. Haydn, oratorium <i>Stworzenie świata</i> (np. ze strony: < https://www.youtube.com/watch?v=E-QAlgs2DcsI >, dostęp: 19.02.2020)
Romantyzm		2. poł. XIX i XX w.	XXI w.
S. Moniuszko <i>Ojciec z niebios</i> (np. ze strony: < https://www.youtube.com/watch?v=qghY-YUsWpQ4 >, dostęp: 19.02.2020)		H.M. Górecki <i>Pieśni kościelne</i> (np. ze strony: < https://www.youtube.com/watch?v=-hucpMX9ouI >, dostęp: 19.02.2020)	B. Gliniak i Z. Książek <i>Śmierć Jezusa</i> (np. ze strony: < https://www.youtube.com/watch?v=IWw8gz1XuA0 >, dostęp: 19.02.2020)

K. podsumowuje:

Bóg zaszczepia w nas pragnienie piękna. Jeśli otworzymy się na Boże piękno obecne wokół nas, jesteśmy w stanie tworzyć dzieła sztuki.

4. Jesteśmy piękni Twoim pięknem – śpiew

K. uczy piosenki „Jesteśmy piękni”.

Jesteśmy piękni Twoim pięknem, Panie!
 Jesteśmy piękni Twoim pięknem, Panie!
 Ty otwierasz nasze oczy na piękno Twoje, Panie!
 Ty otwierasz nasze oczy, Panie!
 Ty otwierasz nasze oczy na piękno Twoje, Panie!
 Ty otwierasz nasze oczy, Panie, na Twoje piękno!

5. Kicz i sztuka – pokaz slajdów, rozmowa kierowana

K. mówi:

W poprzednich epokach bardzo różnie realizowano coś, co określamy mianem „kanonu piękna” czy „kanonu sztuki”, czyli cechy, które decydowały o tym, że coś uznawano za piękne lub że jakieś dzieło uznawano za wartościowe. Obecnie różnorodność gustów, komercjalizacja sztuki, a także często celowa zabawa różnymi konwencjami sprawiają, że zaciera się granica między kiczem a wartościowym dziełem sztuki.

– Co to jest kicz?

„Kicz [niem. *Kitsch* – lichota, tandeta] – utwór (literacki, plastyczny, filmowy itp.) o nikłej wartości artystycznej, dostosowany do gustów masowej publiczności, dostarczający pożytki jej stereotypowym zapatrywaniom myślowym oraz powierzchownym emocjom; jednorazowy lub seryjny wytwór imitujący

przedmioty sztuki, często nie pozbawiony cech rzemieślniczej sprawności; także określenie bezwartościowych obrazów”.

(Encyklopedia PWN [online])

K. wyświetla na slajdach przykłady kiczu świeckiego i religijnego (teczka pomocy).

Popularnym symbolem kiczu są krasnale przeznaczone do dekoracji ogrodów. Celem ich producentów nie jest tworzenie piękna, lecz zaspokojenie gustu masowego odbiorcy.

Przeciwieństwem sztuki jest kicz, który odwołuje się do bardzo powszechnych gustów. W odbiorze kiczu nie jest potrzebne wyrobienie estetyczne czy głębsza refleksja.

Zdarza się, że kicz pojawia się także w sferze sakralnej. Przykładem mogą być mało estetyczne obrazki, figurki, kartki pocztowe, breloczki czy kubki związane z jakąś świętą osobą lub z miejscem kultu (na zdjęciu figurki MB z Lourdes).

Prawdziwa sztuka jest nośnikiem wyższych wartości i wymaga refleksji. By zrozumieć jej przesłanie, musimy umieć ją odczytywać oraz znać kanony piękna i symboliki. Bardzo często ma ona ponadczasowy charakter, a wejście w kontakt z nią zostawia w człowieku trwałe ślady.

III. ZOSTAJĘ UBOGA CONY I DZIAŁAM

1. Odkrywam Boga w sztuce – medytacja rzeźby, wysłuchanie utworu

Sztuka sakralna jest wynikiem zachwyty autora nad pięknem Boga. Dlatego pomaga ona odbiorcy w odkrywaniu Boga, zbliżaniu się do Niego i pogłębianiu relacji z Nim.

Zatrzymamy się teraz nad motywem piety, po który sięgało wielu twórców – jest to przedstawienie martwego ciała Jezusa w ramionach Matki.

K. wyświetla slajd (teczka pomocy) przedstawiający „Pietę watykańską” Michała Anioła i czyta:

Józef z Arymatei, który był uczniem Jezusa, lecz krył się z tym z obawy przed Żydami, poprosił Piłata, aby mógł zabrać ciało Jezusa. A Piłat zezwolił. Poszedł więc i zabrał Jego ciało. Przybył również i Nikodem (...) i przyniósł około stu funtów mieszaniny mirry i aloesu. Zabrali więc ciało Jezusa i obwiązali je w płótna razem z wonnościami, stosownie do żydowskiego sposobu grzebania.

(J 19,38-40)

Nie wiemy, jaki udział w zdejmowaniu z krzyża ciała Zbawiciela i składaniu Go do grobu miała Jego Matka. Pobożność chrześcijańska widzi Ją przyjmującą w swe ręce poranione i martwe ciało swego Syna.

Po chwili ciszy:

Przyjrzyjcie się rzeźbie. Beładne ciało Jezusa spoczywa na kolanach Matki. Wydaje się, że oboje są oddzieleni od świata, który ich otacza.

– Co mogła czuć Maryja, trzymając w ramionach martwego Syna?

K. odtwarza „Siedem Pieśni Marii – Śmierć Jezusa” od 0:00 do 1:30 <<https://www.youtube.com/watch?v=IWw8gz1XuA0>> (dostęp: 07.11.2019).

Po wysłuchaniu fragmentu K. mówi:

Spójrzcie na lewą dłoń Maryi, którą zachęca nas łagodnie do rozmyślania o śmierci Jej Syna. Subtelnie przedstawia nam Jego ciało jako drogę do zbawienia. Pokazuje nam Chrystusa, którego śmierć nie była końcem, ale początkiem życia wiecznego!

2. Chcę uwielbiać Boga za piękno – uzupełnianie tekstu modlitwy, praca w parach

Uczniowie pracują podobnie jak na początku zajęć. Wszyscy uczniowie otrzymują tekst Ps 104,1-6a do uzupełniania w parach (teczka pomocy). Po ok. 4 minutach K. czyta oryginalny tekst (podręcznik). Wcześniej wyjaśnia:

Nauczymy się, jak patrzeć na piękno przyrody i dzieł sztuki, aby wzbudzało w nas zachwyty. Na podstawie fragmentu Psalmu 104 dokończcie własną modlitwę, która będzie uwielbieniem Boga w Jego dziełach. Autor tego psalmu opisuje Boga panującego nad stworzonym przez siebie światem. Ukazuje Jego wielkość i mądrość, która uwidacznia się w harmonii i prawach natury. Bóg ma władzę nad żywiołami, a ogień, woda, wiatr są Mu podporządkowane.

Błogosław, duszo moja, ...

O Boże mój, Panie, ...

Odziany we .....,
światłem okryty jak płaszczem.

Rozpostarłeś niebo .....,
wzniosłeś swe komnaty nad wodami.

Za rydwan masz .....,
przechadzasz się .....

Jako swych posłańców .....,
jako sługi – .....

Umocniłeś ziemię w jej podstawach,
na wieki wieków się .....

Jak szatą okryłeś ją .....

(Ps 104,1-6a)

3. Uwielbiam Boga w pięknie świata – modlitwa

K. zaprasza uczniów do modlitwy. Chętni czytają modlitwy ułożone podczas pracy w parach. Modlitwę kończy piosenka „Jesteśmy piękni”.

4. Zapis do zeszytu

Uczniowie wklejają uzupełnione karty pracy z tekstami biblijnymi oraz piszą notatkę:

„Świat nie może mieć swego początku i swego celu w sobie samym. We wszystkim, co istnieje, jest coś więcej aniżeli to, co się widzi. Porządek, piękno i rozwój świata wskazują (...) na Boga” (Youcat, p. 4).

5. Praca domowa (podręcznik)

K. proponuje jedno z zadań z podręcznika lub następujące:

#Beauty Challenge: Zorganizujcie w klasie dyżury, których zadaniem będzie dbałość o wystrój waszej sali.

Literatura

J. Fernandes, *Pieta Michała Anioła: odkryj z nami jej tajemnice*, <<https://pl.aleteia.org/2018/03/31/pieta-michala-aniola-odkryj-z-nami-jej-tajemnice/>>, dostęp: 17.03.2020.

Kicz w: *Encyklopedia PWN*, <<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/kicz;3922010.html>>, dostęp: 17.03.2020.

C.K. Norwid, *Promethidion*, <<https://pl.wikisource.org/wiki/Promethidion/ca%C5%82o%C5%9B%C4%87>>, dostęp: 17.03.2020.

Sakrobiznes, w: *Wikipedia*, <<https://pl.wikipedia.org/wiki/Sakrobiznes>>, dostęp: 17.03.2020.

Szósta boleść: Ciało Jezusa w ramionach Matki, <<https://www.facebook.com/dominikankimisjonarki/photos/sz%C3%B3sta-bole%C5%9B%C4%87-cia%C5%82o-jezusa-w-ramionach-matkij%C3%B3zef-z-arymat-ei-kt%C3%B3ry-by%C5%82-uczniem-j/2332068087064758/>>, dostęp: 17.03.2020.

Zdjęcia dzieł sztuki zaczerpnięte z wikipedii z domeny publicznej lub ze stron, które zezwalają na ich kopiowanie i wykorzystywanie.